

КЛАСТЕР ЁНДАШУВИ АСОСИДА ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМ СИФАТИНИ БОШҚАРИШ ВА РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Умид Негматович Ходжамқулов

Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти
Педагогика фанлари доктори (DSc)

АННОТАЦИЯ

Мақолада кластер ёндашуви асосида педагогик таълим сифатини бошқариш ва рақобатбардошлигини такомиллаштириш имкониятлари атрофлича таҳлил қилинган. Сифат муайян нарса-ҳодисанинг (объектнинг) бир ҳолатдан иккинчи яхшироқ ҳолатга ўтишини таъминлайдиган хусусиятлар мажмуи дейиш мумкин. Шундай экан, сифат объектда динамик ҳолатда кечиши мумкин экан. Объектнинг яхшироқ ҳолатга ўтишини таъминлайдиган хусусиятлар устида, уларнинг барқарорлиги ва салмоғини ошириш устида ишлаш сифатни таъминлайди. Бу жараён соҳанинг ривожланиши ва рақобатнинг кучайиши шароитида доимо мураккаблашиб бораверади. Бу эса сифат мунтазам янгиланиб борадиган жараён эканлигини ва уни бошқариш соҳа мутахассислари томонидан доимий мониторинг олиб борилиши лозимлигини кўрсатади.

Калит сўзлар: кластер, ёндашув, педагогик таълим, сифат, бошқарув, рақобатбардошлик, такомиллаштириш.

КИРИШ

Таълим сифати ва уни бошқариш муаммоси барча даврларда педагогиканинг асосий тадқиқот объектларидан бири бўлиб келган. Бу муаммони ўрганиш “сифат”, “таълим сифатини бошқариш” тушунчаларининг мазмун-моҳиятини таҳлил ва тавсиф қилишни талаб қилади.

“Международные стандарты: Сборник новых версий стандартов ИСО серии 9000” тўпламида **сифат** тушунчаси “объектнинг белгиланган ва кутилган эҳтиёжларини қондириш қобилияти билан боғлиқ хусусиятлар тўплами”дан иборат эканлиги қайд этилган. [3]

Демак, сифат муайян нарса-ҳодисанинг (объектнинг) бир ҳолатдан иккинчи яхшироқ ҳолатга ўтишини таъминлайдиган хусусиятлар мажмуи дейиш мумкин.

Шундай экан, сифат объектда динамик ҳолатда кечиши мумкин экан. Объектнинг яхшироқ ҳолатга ўтишини таъминлайдиган хусусиятлар устида, уларнинг барқарорлиги ва салмоғини ошириш устида ишлаш сифатни таъминлайди. Бу жараён соҳанинг ривожланиши ва рақобатнинг кучайиши шароитида доимо мураккаблашиб бораверади. Бу эса сифат мунтазам янгилашиб борадиган жараён эканлигини ва уни бошқариш соҳа мутахассислари томонидан доимий мониторинг олиб борилиши лозимлигини кўрсатади.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Тадқиқотчи Е.И.Варченко таълим сифатини бошқаришни таълим сифатини таъминлаш, такомиллаштириш, мониторинг қилиш ва баҳолашга йўналтирилган стратегик ва тезкор ҳаракатларнинг мунтазам равишда амалга ошириладиган тизими” [2] эканлигини эътироф этиб, таълим муассасасининг фаолиятида ушбу омилнинг аҳамиятини юқори баҳолайди.

Демак, таълим сифатини бошқариш шу соҳа мутахассисларидан, аввало, сифатни таъминлашни (таълим ва тарбияни яхшироқ ҳолатга ўтишини таъминлайдиган хусусиятлар устида ишлашни), ривожланиш тамойилига кўра уни такомиллаштиришни, олдинги ва кейинги ҳолатни ўзаро таққослаш учун доимий мониторинг қилишни ва ўз фаолиятларини объектив баҳолашни талаб қилади. Ушбу фаолият турларини муайян тизимга солиш ва буни соҳанинг стратегияси, истиқбол режалари билан боғлаш таълим сифатини бошқаришни таъминлайди.

Муайян ўқув юртидаги таълим тизимининг ҳолати ва ривожланишини таҳлил қилиш учун сифат объектнинг узлуксиз ривожланиши давомида ижобий ўзгаришларни тавсифловчи, якуний натижага эришишни англатувчи “сифатни яхшилаш” тушунчаси муҳим ҳисобланади. Ю.А.Конаржевский таълим муассасаларида сифатни яхшилаш ва унинг бошқаруви инсон билан, биринчи навбатда, ўқитувчи билан ишлашдан бошланади ва кадрлар билан ишлаш, уларнинг касбий даражасини ошириш билан тугайди, [2] деб уқтиради. Мутахассис бу ўринда таълимни бир сифат босқичидан иккинчи босқичга олиб чиқишни назарда тутган. Шунинг учун ҳам сифатни бошқаришда бошланиш ва тугаш нуқталарини аниқ беради. Аммо сифатни яхшилаш (ва, табиийки, бошқариш ҳам) жараёни мунтазам янгилашиб боришини инобатга олсак, унинг тугаш ҳақидаги фикри шартли маъно касб этади.

“Сифат” ва “таълим сифатини бошқариш” тушунчаларига асосланиб, таълим сифатини очиқ таълим тизимининг ҳолати ва самарадорлигини ошириш жараёни билан боғлиқ ижтимоий категория сифатида тушуниш мумкин. Бунда, таълим сифатига, биринчидан, *таълимнинг меъёрий мақсадларига*; иккинчидан, *шахсларнинг ва турли ижтимоий гуруҳларнинг эҳтиёжларига* мувофиқлигини таъминлайдиган юқори таълим натижадорлиги сифатида қараш лозим бўлади.

Демократик тамойиллар таълимнинг сифатини бошқаришнинг очиқлик хусусиятини белгилайди, бу эса иштирок этиш, кўмаклашиш, рефлексивлик ва иккитомонламалик тамойиллари билан намоён бўлади. Сифат соҳасидаги ишлар ўқув жараёнининг бевосита субъектларига ва ўқув юртининг ташқи ҳамкорларига (ота-оналар ва васийлик кенгашлари, иш берувчилар, ижтимоий соҳалар) нисбатан максимал даражада очиқликка интилишини талаб қилади. Иштирок этиш таълим фаолияти барча субъектларининг сифат соҳасидаги бошқарув қарорларини тайёрлаш, муҳокама қилиш, қабул қилиш ва амалга оширишда кенг қатнашишларини ўз ичига олади. Сифат соҳасидаги асосий таркибий қисмларни шакллантириш, мувофиқлаштириш ва тасдиқлаш таълим муассасаси маъмуриятининг энг муҳим вазифаларидан бири ҳисобланади. Сифат тизимини сифат соҳасидаги сиёсатни амалга ошириш воситаси дейиш мумкин.

Муайян натижаларга эришиш, мақсадларни аниқ белгилаш, сифат соҳасидаги ишларнинг самарадорлигини ошириш учун аниқ ҳаракат дастурини таклиф қилиш таълим муассасаси ходимларининг касбий фазилатларини қўллаб-қувватлайди ва уларнинг педагогик ҳамда методик маҳоратини оширишларига рағбат уйғотади.

Таълим субъектларини бошқариш орқали биз субъектларнинг (таълимни бошқариш органлари) мақсадли фаолиятини тушунамиз, таълим хизматларини тақдим этиш ва бошқарув вазифаларини ҳал қилиш орқали таълим хизматлари истеъмолчиларининг (ўқувчилар, талабалар, ота-оналар ва бошқалар) биргаликдаги фаолиятини ташкил этишни таъминлаш, уларнинг таълимга бўлган эҳтиёжларини қондириш ва унинг сифатига эътибор беришни тушунамиз.

Таълим соҳасидаги ислохотлар билан шуғулланган олим Майкл Фуллан таълим сиёсатида кенг миқёсли ислохотларга эришиш ва сифат самарадорлигини таъминлаш борасида фикр билдирар экан, агар ўқитувчилар фақат ўз синфлари даражасида фикрласа ва бошқа ўқитувчилар ва бутун мактабнинг

муваффақиятларидан мутлақо манфаатдор бўлмаса; агар мактаб директорлари ўз мактаблари даражасида ўйласа ва ўз туманларидаги бошқа директорлар ва мактабларнинг муваффақиятларидан мутлақо манфаатдор бўлмаса; агар туман мутасаддилари режаларини фақат ўз туманлари доирасида амалга оширсин ва бошқа туманларнинг муваффақиятларидан мутлақо манфаатдор бўлмаса, кенг миқёсли таълим ислохотига эришиб бўлмайди. Тадқиқотчининг ушбу фикрлари тизимни кластер ёндашуви асосида бошқаришни тақозо қилади. Ушбу моделнинг пировард мақсади субъектларни бутун тизимнинг муваффақиятига жалб қилиш, ўзгариш жараёнларида бевосита иштирок этишни таъминлашдан иборатдир.

Бундан кўришиб турибдики, таълим сифатининг кластер бошқаруви алоҳида субъектлар даражасидан ўсиб чиқиб, ўша субъект жойлашган минтақанинг таълим сифатини оширишга йўналтирилган комплекс ёндашувдир. Зеро, ҳудуднинг салоҳиятини оширишдан туриб алоҳида субъектлар билан кенг миқёсли самарадорликка, ислохотга эришиб бўлмайди. Педагогик таълим инновацион кластер модели шуниси билан ҳам мамлакатнинг педагогик илм-фани ривожини учун зарур ҳисобланади.

Минтақавий даражадаги таълим сифатини бошқаришда кластер ёндашувидан фойдаланиш минтақавий тизимлар ва таълим муассасаларининг ҳамкорлик муҳитини шакллантириш, захира кучларидан фойдаланишни оптималлаштириш ҳисобига харажатларни камайтириш имконини беради ҳамда илғор тажрибаларни ривожлантиришни кучайтиришга йўналтирилади. Кластер алоқалари ҳамда рақобат муҳити инновацион ривожланиш, лойиҳа фаолияти йўналишлари ва суръатларига, шунингдек, кластернинг ички таркибий қисмларини истиқболли ривожлантиришга ҳал қилувчи таъсир кўрсатади.

Олиб борилган илмий тадқиқот натижалари асосида минтақанинг умумий таълим сифатини бошқариш тушунчасига қуйидагича таъриф берилди: **минтақа умумий таълим сифатининг кластер бошқаруви – бутун минтақанинг умумий таълим сифати жараёнига ва унинг асосий элементларига, хусусиятларига (субъективлиги, мазмуни, тузилиши, динамикаси, шахс, жамият ва давлат талабларига мувофиқлиги) инсонпарварлик, узлуксизлик, демократлаштириш ғояларига асосланган замонавий таълимни янгилаш ва ривожлантириш мақсадида комплекс, йўналтирилган ва мувофиқлаштирилган таъсир.**

Тошкент вилояти педагогик таълим инновацион кластери доирасида Чирчиқ давлат педагогика институтида амалга оширилаётган дастур ва лойиҳалар олий таълимнинг илмий салоҳияти ёрдамида ҳудуддаги мактабгача таълим муассасалари, умумтаълим мактабларида таълим-тарбия сифатини яхшилашга қаратилган. Жумладан, “Ўзбек тили ва адабиёти” кафедрасининг **“Инноватор ўқитувчи” лойиҳаси** умумтаълим мактабларида она тили ва адабиёт дарс машғулотларига ижодий жараён сифатида қарайдиган, янгиликлардан қўрқмайдиган ўқитувчини тарбиялаш орқали; “Факультетлараро жисмоний тарбия” кафедрасининг **“Иқтидорли ташаббускор ёшлар” лойиҳаси** ўқувчиларнинг жисмоний имкониятлари ва ижодий салоҳиятини намоён қилиш ҳамда ошириш учун шарт-шароитлар яратиш, мақсадли дастур бўйича иқтидорли ўқувчилар билан яқка тартибда шуғулланиш орқали; “Тарих” кафедрасининг **“Иқтидор” лойиҳаси** иқтидорли ўқувчиларни шахс, жамият ва давлат манфаатларига мос равишда аниқлаш, ривожлантириш ва қўллаб-қувватлаш учун қулай шароитлар яратиш, ўқувчиларнинг интеллектуал ва ижодий салоҳиятини ошириш орқали; “География” кафедрасининг **“Маҳоратли географ” лойиҳаси** ўқитувчиларга ўқув-услугий ёрдам бериш, олий таълим муассасалари талабларига асосланган ҳолда мактабда дарс машғулотларининг сифатини яхшилаш орқали; “Тасвирий санъат” кафедрасининг **“Педагог рассом” лойиҳаси** умумтаълим мактабларида тасвирий санъат тўғараклари фаолиятларини кучайтириш орқали; “Ижтимоий фанлар” кафедрасининг **“Инноватор мураббий” лойиҳаси** мактаб таълим тизимида мураббийлар фаолияти самарадорлигини ошириш масаласида янгича ёндашувларни ишлаб чиқиш, ўқувчиларнинг ўқитувчилар билан муносабатларини мақсадли йўналтириш орқали; “Мактабгача таълим” кафедрасининг “Монтессори” лойиҳаси мактабгача таълим муассасаларида “Илк қадам” давлат ўқув дастури ва ижодий дастур интеграцияси асосида болалар билан олиб бориладиган таълимий машғулотларни ташкил этиш орқали таълим ва тарбия сифатини оширишга йўналтирилган. Ушбу лойиҳалар таълим-тарбия сифатини бошқаришда олий таълимнинг илмий-амалий кўмагини мактабгача ва умумтаълим муассасаларига йўналтиришни назарда тутди.

Мутахассислар “рақобат” тушунчасининг мазмуни, унинг моҳияти борасида ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришган. Жумладан, австриялик олим Фридрих А.Фон Хайек “Билиш, рақобат ва эркинлик” номли китобида рақобат ҳақида қуйидаги

фикрларни билдиради: “Рақобат – бу жараён, у орқали одамлар билимга эга бўладилар. Рақобат билим ва қобилиятдан унумли фойдаланишга олиб келади. Инсонийлик неъматларининг аксарияти беллашув, рақобат орқали ҳосил қилинган. Рақобат – инсоннинг ақлий қобилиятини ўстириш, буюк кашфиётчи ва тадбиркорларни тарбиялаб етиштиришнинг алоҳида воситасидир” [4]. Россиялик олим Г.Л.Азоев эса рақобатга қуйидагича таъриф беради: “Рақобат бу алоҳида юридик ёки жисмоний шахслар ўртасидаги қандайдир майдонда битта кўзланган мақсадга эришиш йўлидаги беллашувидир” [1]. Ўзбекистонлик олим А.Қодиров эса “Рақобат – умумижтимоий категория бўлиб, ижтимоий жараёнлар қатнашчилари ўртасидаги кўпроқ фойдага эришиши учун бўладиган кураш”ни англатишини таъкидлайди.

Мутахассисларнинг ушбу фикрлари “рақобат” тушунчасининг иқтисодий категория сифатидаги белгиларини ифодалаган. Аммо уни таълим тизимида ҳам татбиқ қилиш мумкин. Таълим хизматлари бозорида ҳам мақсадга ёки фойдага эришиш борасида беллашув, кураш кузатилади ва бу таълим субъектлари ўртасидаги рақобатни ифодалайди.

Кластер ёндашуви ҳамкорликнинг янги шакли сифатида миллий педагогикамиз салоҳиятини ривожлантириш, рақобатбардош устунликка эга бўлиш имконини беради. Кластер доирасида таълим муассасалари нафақат ички, балки ташқи таълим бозори билан ҳам муносабатга киришади. Ташқи муносабатлар таъсирида хорижий педагогик салоҳият ва тажрибанинг миллий педагогикамиз томонга оқиш жараёни кузатилади. Кластер доирасида бирлашган субъектлар мавжуд муаммо ва камчиликларга қарши биргаликда курашади. Муайян субъектда мавжуд камчиликни бартараф этиш учун нафақат ўзининг, балки бошқа субъектларнинг ҳам куч ва салоҳияти сафарбар қилинади, натижада, муаммонинг бартараф этилиши кафолатланади, муддати одатдагидан бир неча баробарга қисқаради. Бунинг натижасида кластер ҳудудида педагогик таълим соҳасининг нуқсонсиз ишлаш имконияти пайдо бўлади. Бу, албатта, соҳанинг рақобатбардошлигини оширишга, таълим муассасаларининг фаол интеграциялашувига, инновацияларнинг қисқа муддатларда жорий қилинишига олиб келади. Энг муҳими, тайёрланаётган мутахассисларнинг сифати ошади, тизимда оқилна ворисийликни таъминлаш ва кадрларга бўлган эҳтиёжнинг сифатли қондирилиши таъминланади.

Таълим кластерларининг тузилиши, одатда, ўзининг табиатидан келиб чиққан ҳолда турли элементлардан ташкил топади. Кластернинг ядроси сифатида асосий бошқарув

ресурсни англатувчи ва унинг элементлари ўртасидаги муносабатлар тизимини ўрнатувчи, тартибга солувчи ва мувофиқлаштирувчи таълим муассасасини тушуниш мумкин. Педагогик таълим кластерида бу, шубҳасиз, педагогик олий таълим муассасалари зиммасига тушади. Тошкент вилоятида бугунги кунда энг катта илмий-педагогик салоҳият, юқори малакали педагог кадрлар Чирчиқ давлат педагогика институтида жамланган. Вилоятда ташкил қилинган педагогик таълим инновацион кластери ҳудуддаги таълим эҳтиёжларини ташхислаш ишларини амалга ошириш, турли даражадаги таълим муассасаларининг ўзаро кўп тармоқли алоқаларини йўлга қўйишда қўл келади. Бу жараёнда Чирчиқ давлат педагогика институти кластер таркибида доминант (асосий бўғин) ролини бажаради. Бу илм-фан ва амалиётни ўзаро синтезлаш, барча турдаги таълим муассасаларида профессор-ўқитувчиларнинг назария ва амалиёт бўйича мавжуд тадқиқотларни биргаликда ривожлантириш, илмий фаолият натижаларини ўқув жараёнига жорий этиш имконини беради. Шунингдек, ёш ўқитувчиларнинг педагогик фаолиятга мослашувчанлик даврини камайтириш, инновацион тажрибаларни ўрганиш, умумлаштириш ва жамлаш, педагогика фани ютуқларини тезда синаб кўриш, умумтаълим мактабларида замон талабларига жавоб берадиган рақобатбардош ўқитувчилар жамоасининг шаклланишини таъминлайди. Чирчиқ давлат педагогика институти ва унинг атрофида бирлашган таълим субъектлари (вилоят ХТ ва МТМ бошқармалари, умумтаълим мактаблари, мактабгача таълим муассасалари, академик лицей ва бошқа) ташкилий-худудий тузилма (худудий яқинлик), ресурсли тузилма (ходимлар, молиявий, моддий, ахборот ва таълим ресурсларининг бирлашуви), функционал тузилма (олдинги тузилмалар кесишувида ҳосил бўлади ва қўйилган мақсад ва вазифаларнинг инновацион ечимларини амалга оширади)ларнинг бирлашувини ҳосил қилади ва вилоятнинг таълим салоҳиятини оширади. Ушбу ташкилий бирлашувнинг илмий аҳамияти олий таълим муассасаларининг бирлиги, илмий тадқиқотлар базаси, доимий педагогик амалиётлар ҳамда илмий-методик муассасалараро инновацияларни айирбошлаш, таълим салоҳиятини интеграция қилишга йўл берувчи фаолиятни биргаликда тақсимлаш, янги сифат даражасидаги педагогик кадрлар касбий тайёргарлигининг психологик-педагогик тадқиқи ва самарали педагогик амалиётини ташкил этишдан иборатдир.

НАТИЖАЛАР ВА МУҲОКАМА

Тадқиқотимиз давомида Тошкент вилояти педагогик таълим инновацион кластерида рақобат тушунчасининг

гносеологик белгилари куйидагилардан иборат деган хулосага келинди:

1. Рақобат педагог ходимлар томонидан ўз соҳаси доирасидаги фан ва техниканинг энг янги ютуқларини мунтазам ўзлаштиришни ва уларни кластер ҳудудида таълим жараёнига фаол татбиқ этишни тақозо қилади.

2. Кластер ҳудудида ўзаро назоратнинг йўлга қўйилиши натижасида рақобат педагог ходимларни ўз устида мунтазам ишлашларини, таълим жараёнига ўтилаётган фан (ёки мавзу)нинг моҳиятини аниқ билган ҳолда ёндашишни тақозо қилади. Бу эса кучни иқтисод қилиш ва сифатни ошириш имконини беради.

3. Кластер ёндашуви натижасида юзага келган ўзаро ҳамкорлик ва рақобат таълим муассасаларини бошқариш усуллариининг такомиллашишига хизмат қилади. Таълим муассасаларини бошқаришда авторитар тамойиллардан демократик тамойилларга ўтиш заруратини келтириб чиқаради.

4. Кластер ҳудудидаги рақобат билим оловчиларнинг эҳтиёжи ва талабларини билишни, уларни қондиришнинг энг оқилона усул ва воситаларини топишни тақозо қилади.

5. Рақобат натижасида кластер ҳудудида таълим, фан ва ишлаб чиқариш интеграцияси жараёнлари оптималлашади ва учала субъектнинг ўзаро таъсири ҳамда назорати кучаяди.

Умуман, педагогик таълим кластери таълим хизматлари бозоридаги рақобат тушунчасига оид белгиларнинг бирортасини ҳам инкор қилмайди, аксинча, уларни қўллаб-қувватлайди. Педагогик таълим кластерини, аслида, таълим хизматлари бозоридаги рақобатга қарши туришга нисбатан кучларнинг бирлашиши маъносида тушуниш ҳам тўғри бўлади.

Педагогик таълим кластери таълим хизматлари бозорида рақобатбардошликни таъминлаш учун бир қатор талабларни сифатли қондиришни ўз зиммасига олади. Булар куйидагилар:

таълим турлари ва муассасалари ўртасидаги ўзаро рақобат ва айни пайтда бир-бирини қўллаб-қувватлашга асосланган ҳамкорлик талаблари;

ҳудуднинг ижтимоий-иқтисодий ўзига хослигидан келиб чиқувчи замонавий педагог таълим тадқиқига қўйиладиган талаблар;

оқилона педагогик ворисийликни таъминлашга қаратилган режали ва мақсадли сиёсат олиб боришга қўйиладиган талаблар;

ҳудуднинг малакали педагогик кадрларга бўлган эҳтиёжини тўлақонли қондиришга қаратилган талаблар;

замонавий педагогик таълим воситаларига қўйиладиган талаблар;
педагогик таълимни бошқаришга қўйиладиган талаблар.

Педагогик таълим инновацион кластери тизимнинг объекти ва субъекти ҳисобланган рақобатбардош ўқитувчи шахсини тарбиялаш асосий мақсад экан, ҳозирги шароитда ўқитувчининг анъанавий фаолияти таълим жараёни, унинг таркибий жиҳатларини лойиҳалаштириш ва ташкил этиш, маданий, маърифий ҳамда бошқарув фаолияти билан боғлансагина кутилган самарани бериши мумкин. Ўқитувчининг гностик (грекча “gnosis” сўздан олинган бўлиб, “билим” маъносини англатади) функциясини кенгайтириш, иш жараёнида мотивациянинг ролини ошириш таълим тизимининг сифат даражасини оширади. Шу муносабат билан бугунги кунда узлуксиз педагогик таълим тизимининг мақсади – педагогнинг шахсини доимий равишда умумий ва касбий ривожлантириш учун самарали шарт-шароитларни яратиш, таълим жараёнининг аниқ ҳудуд ва субъектлари мисолида жамиятнинг эҳтиёжларини қондиришдан иборат бўлиб турибди. Мутахассисларнинг фикрича, педагог мутахассисларни тайёрлаш тизими ўқув жараёни моделини ишлаб чиқиш, мавзуларни ўзлаштириш учун сарфланадиган вақтни аниқлаш, ўқув жараёнининг интенсивлиги ва назорат асосида ўқитишнинг мақсад ҳамда вазифалари аниқ белгиланса, янада самаралироқ бўлади.

Муайян ҳудуднинг алоҳида ўзида кластерни ривожлантириш бирмунча қийин кечади. Ўзбекистон шароитида мамлакатнинг ҳар бир маъмурий-ҳудудий бўлимларида (вилоятида) педагогик таълим кластерларининг ташкил қилиниши ўзаро рақобат муҳитини шакллантиради.

Педагогик таълим инновацион кластери моделининг элементи инновацияларни яратиш, тарқатиш ва ривожлантириш учун зарур бўлган сифатларга эга одамлардир. Бу фазилатлар фақат таълим соҳасида тўлиқ шаклланиши мумкин. Шунга кўра, давлатнинг ривожланиши таълимда инновацион тизимларнинг шаклланишини талаб қилади. Бундай инновацион тизимлар таълим фаолиятининг сифати ва самарадорлигини ошириш мақсадида давлат ёки минтақавий даражада бўлиши мумкин.

Мамлакатимизни янада ривожлантириш бўйича қабул қилинган узоқ муддатли дастурларда (стратегияларда) ҳар доим соҳаларнинг рақобатбардошлигини ошириш, инновацион омиллардан фойдаланиш ва илғор хорижий тажрибаларни ижодий ўзлаштириш ғояси устувор аҳамият касб этади. Бу масалаларнинг ҳал этилиши фан, таълим ва ишлаб чиқариш жараёнларининг фаол

интеграциялашуви, давлат томонидан шу соҳаларнинг ривожланиши учун яратилган шарт-шароитлар, меъёрий-ҳуқуқий асосларнинг етарли эканлигига боғлиқ.

ХУЛОСА

Таълим турлари ўртасида ўзаро ҳамкорлик соҳа учун янгилик эмас. Педагогик таълим кластери шу пайтгача мавжуд ҳамкорликдан баъзи жиҳатлари билан фарқ қилади. Масалан, шу кунгача нисбатан кучсиз бўғинларнинг салоҳиятини ошириш масаласи илмий салоҳиятнинг мажбурий оқимини ташкил қилиш воситасида ҳал қилиб келинмоқда. Педагогик таълим кластери воситасида эса ягона мақсад атрофида бирлашган субъектларда илмий-педагогик салоҳиятнинг нисбатан заиф бўғинлар томонга оқиши табиий жараёнга айланади. Кластер воситасида ўзаро ҳамкорлик, рақобатбардошлик ва инновацион фаолиятнинг кучайиши бу соҳанинг миллий ва глобал рақобат сиқувига муносиб қарши туришига имконият яратади.

Ушбу таъриф ва тавсифлардан шу нарса англашиладики, рақобат таълим тизими учун хос объектив жараён ҳисобланади. У, шунингдек, инновацияларни тезлик билан ўзлаштириш ва ишлаб чиқариш жараёнларига татбиқ этишни ҳам талаб қилади. Кластер таълим соҳаси учун инновация бўлиб, унинг ўзлаштирилиши соҳанинг рақобатбардошлигини ошириш билан бирга, унинг тезкорлиги ва замонга мослашувчанлигини ҳам таъминлайди.

REFERENCES

1. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика. Монография. – Москва: Центр экономика и маркетинга, 1996. –С.5.
2. Варченко Е. И. Управление качеством образования в образовательном учреждении // Молодой ученый. - 2013. - №3. - С. 471-474. - URL <https://moluch.ru/archive/50/6384/> (дата обращения: 26.10.2019).
3. Международные стандарты: Сборник новых версий стандартов ИСО серии 9000. - М., 1995.
4. Хайек Ф.А. Познание, конкуренция и свобода. –Санкт-Петербург: Пневма, 1999. –С.118.